

УДК 378.046.4.001.76:616.8

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ В УДОСКОНАЛЕННІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ЛІКАРІВ ЗА ФАХОМ “НЕВРОЛОГІЯ”

І. Б. Даценко, Т. А. Літовченко

Харківська медична академія післядипломної освіти

POST-GRADUATE EDUCATION OF DOCTORS ON SPECIALTY “NEUROLOGY” IMPROVEMENT PECULIARITIES

I. B. Datsenko, T. A. Litovchenko

Kharkiv Medical Academy of Post-Graduate Education

У роботі представлено сучасні тенденції та особливості інноваційних підходів у сфері післядипломної освіти лікарів за фахом “Неврологія” відповідно до реформи медичної освіти, що проводиться в Україні. Автори визначають базові напрямки удосконалення освіти та фактори забезпечення її якості. Представлено власний досвід традиційних та використання сучасних методів оволодіння теоретичними та практичними знаннями.

Peculiarities and modern trends of innovation approaches in the sphere of post-graduate education of doctors on specialty “Neurology” according to the reform of medical education taking place in Ukraine are presented in the work. The authors define base trends of education improvement and factors of its quality supply. Personal experience of modern and traditional methods use of theoretical and practical knowledge acquiring are presented.

Вступ. Нині активно і нагально обговорюється проблема постійного удосконалення лікарями своїх професійних знань, що обумовлено широким впровадженням у медицині новітніх методів діагностики і лікування. Післядипломна освіта лікаря у світлі вимог міжнародних стандартів Всесвітньої федерації медичної освіти (ВФМО) повинна здійснюватися у формі безперервного професійного розвитку для підтримки відповідного рівня знань та навиків [1]. В нашій країні стандарт безперервної медичної освіти може бути реалізованим через введення системи кредитів [2], відповідно до чого лікар може набирати необхідну кількість балів шляхом підвищення кваліфікації на циклах тематичного удосконалення та іншими видами професійного навчання (дистанційне навчання, участь у конференціях та майстер-класах, написання статей та ін.) [3].

Згідно із запропонованими основними педагогічними інноваціями в системі медичної освіти [1] важливими сучасними тенденціями розвитку післядипломного навчального процесу є:

- об’єктивне оцінювання професійної компетентності;
- стандарти тестування;
- об’єктивні структуровані методи оцінки практичних навиків;
- проблемно-орієнтоване навчання та ін.

Основна частина. Важливим підґрунтям та напрямком викладацьких інновацій у процесі післядип-

ломної освіти стає розвиток інтегративного підходу в здійсненні навчального процесу, впровадження новітніх методів його організації та введення кредитно-модульної системи побудови підготовки лікарів.

Контроль та валідне оцінювання знань та умінь в період навчання значно визначають успішність навчальної роботи і її завершальний етап. Впровадження кредитно-модульної системи передбачає застосування рейтингового підходу до оцінки знань лікарів, який дає змогу розвивати якість підготовки, підвищувати мотивацію до системної самостійної роботи, дозволяє встановити зворотний зв’язок для коригування засвоєння знань на кожному занятті.

Післядипломна медична освіта сьогодні створюється на підставі єдності теоретичного і практичного курсів. З нашої точки зору, інтегративний підхід в структурі післядипломної медичної освіти, використання методів як традиційного, так і інтерактивного навчання значно більше сприяють набуттю та поглибленню знань і навичок з метою підвищення кваліфікації лікарів, ніж заходи стандартного викладання. Комплекс сучасних вимог до забезпечення якісного навчального процесу, як теоретичного курсу, так і практичних навиків, повинен складатися, на наш погляд, з двох важливих напрямків:

- забезпечення якісного оволодіння практичними навиками;
- забезпечення якісного рівня викладання теоретичного курсу за фахом.

©І. Б. Даценко, Т. А. Літовченко

Забезпечення проведення якісної практичної підготовки з оволодінням практичними навичками можливе в умовах клінічних академічних лікарень сучасним діагностичним обладнанням та впровадженими новітніми напрямками лікування. Клінічні бази повинні бути [1] достатніми для проведення клінічної (практичної) підготовки, повинні мати відповідне сучасне спеціальне діагностичне обладнання, мати достатню кількість пацієнтів з широким переліком нозологічних форм, можливість надання фахових знань не тільки в умовах стаціонару, але й в амбулаторних (поліклінічних) відділеннях.

Відповідно до цього, клінічною базою кафедри невропатології та дитячої неврології (зав. каф. – проф. Т. А. Літовченко) Харківської медичної академії післядипломної освіти, на якій здійснюється післядипломна підготовка інтернів і лікарів за фахом “Неврологія”, є Центральна клінічна лікарня Укрзалізниці (ЦКЛ УЗ). ЦКЛ УЗ є багатопрофільною лікувально-діагностичною і консультативною установою, науково-організаційним і методичним центром у галузях неврології, кардіології, нейрохірургії, психотерапії, базою підвищення кваліфікації лікарів і середнього медичного персоналу з різних медичних установ, клінічною базою чотирьох кафедр Харківської медичної академії післядипломної освіти: невропатології і дитячої неврології, психотерапії, фізіотерапії і курортології, терапії і кардіології та функціональної діагностики, а також факультету фундаментальної медицини ХНУ ім. Каразіна.

Лікарня забезпечена можливостями проведення поглибленої діагностики і лікування пацієнтів, захворювання яких вимагають складного комплексного підходу.

У структурі ЦКЛ УЗ основне положення займає стаціонар. Стаціонар розраховано на 470 ліжок. Крім кардіологічного та нейрохірургічного відділень у стаціонарі є 3 спеціалізовані неврологічні відділення:

- перше відділення – неврологічне для хворих з порушеннями мозкового кровообігу на 70 ліжок; з 6 ліжками для інтенсивної терапії;
- друге відділення – неврологічне для хворих з захворюваннями периферичної нервової системи на 85 ліжок;
- третє відділення – неврологічне для хворих з травматичними та запальними захворюваннями нервової системи на 80 ліжок.

У структурі лікарні також є рентгенодіагностичне відділення, в складі якого кабінет спіральної комп’ютерної томографії, кабінет рентгенівської комп’ютерної томографії, рентгенхірургічний блок, а також відділення функціональної діагностики, фізіотерапевтичне відділення, відділення лікувальної фізкультури, консультативне відділення, відділення реанімації та

інтенсивної терапії з кабінетом гіпербаричної оксигенації й екстракорпоральних методів детоксикації.

Для забезпечення новітнього лікувально-діагностичного процесу важливе значення мають сучасні додаткові методи обстеження, особливо методи функціональної діагностики. Відділення функціональної діагностики ЦКЛ УЗ обладнано сучасною діагностичною апаратурою: діагностичні ультразвукові системи експертного та преміум-класів, електроенцефалографічні (ЕЕГ) діагностичні комп’ютерні системи, електронейроміограф (ЕНМГ), який окрім традиційних методів дослідження голкової, поверхневої, стимуляційної ЕМГ та викликаних зорових, слухових та сомато-сенсорних потенціалів дозволяє проводити транскраніальну магнітну стимуляцію. Слухачі кафедри мають широкі можливості в оволодінні навичок як проведення, так і інтерпретації результатів такого комплексу допоміжних діагностичних заходів. Оскільки тільки компетентна та адекватна професійна оцінка результатів проведення доплерографії судин головного мозку, ЕЕГ, ЕНМГ в сукупності з результатами клінічного обстеження пацієнта забезпечує слухачеві простір для поглибленого диференційно-діагностичного мислення, що забезпечує можливість встановлення топіки патологічного процесу, допомагає правильно спланувати тактику лікування та проводити динамічне об’єктивне спостереження за станом хворого.

Залучання фахівців суміжних спеціальностей (психіатрів, психотерапевтів, фізіотерапевтів) в діагностично-лікувальний процес сприяє розширенню та поглибленню професійних можливостей слухачів, виховує інтегративний підхід у виробленні стратегії і тактики діагностичного пошуку та лікувальних заходів, сприяє формуванню широчині лікарського мислення.

У неврологічному відділенні для хворих з порушеннями мозкового кровообігу слухачі нашої кафедри знайомляться з сучасним комплексом діагностично-лікувальних заходів надання допомоги хворим з судинною патологією:

- медикаментозне лікування, включаючи тромболітичну терапію;
- оперативне лікування судинних мальформацій;
- реабілітація хворих в ранньому відновному періоді (масаж, логопедична корекція, кінезотерапія тощо).

Досвід навчання в умовах такого клінічного відділення забезпечує слухачам умови оволодіння цілим рядом практичних навичок: оцінка тяжкості перебігу захворювання з застосуванням сучасних шкал рівня порушення свідомості, визначення тактики ведення хворого в гострому та ранньому відновному періодах. Важливим напрямком набуття практичних знань в

такому спеціалізованому відділенні є можливість ознайомлення з методикою застосування тканинного активатора плазмінотому, а також читання ангіограм судин головного мозку в певних клінічних випадках.

Таким чином, наявність багатопрофільного стаціонару, який обладнано на рівні сучасного лікувально-діагностичного процесу, є основною умовою якості надання практичних знань і навичок відповідно до вимог Болонської системи.

Другим напрямком інтегративного підходу в підвищенні якості післядипломної освіти лікарів є забезпечення якісного рівня викладання теоретичного курсу за фахом. З нашої точки зору, на сучасному етапі важливе значення треба надавати інноваційним методам навчання. Згідно з сучасними вимогами в педагогічному процесі на кафедрі використовуються наступні інноваційні варіанти:

- лекції та семінари з використанням мультимедійної демонстрації;
- семінари-тренінги;
- семінари-дискусії;
- семінари у вигляді ділової гри;
- реферативні конференції-семінари;
- лекції та семінари з застосуванням перегляду відеоматеріалів (наприклад, відеозапис різних варіантів епілептичних та неепілептичних нападів).

Для самостійної роботи слухачів співробітниками кафедри зроблено електронні навчальні посібники. Одним з напрямків самостійної роботи та оцінювання рівня засвоєння теоретичних знань є рішення тестових завдань. Набори тестових завдань (для визначення вихідного рівня знань та підсумкового контролю) розроблено для більшості розділів навчально-тематичних планів з метою формування здатності слухачів до самостійної діяльності і прийняття самостійних професійних рішень.

Особливе значення ми надаємо проведенню тематичних реферативних конференцій-семінарів з розбором та ретельним обговоренням складних клінічних випадків, які готують і проводять сумісно слухачі і викладачі. Такий методологічний підхід стимулює творчу активність лікарів, дає можливість слухачам оцінити й обміркувати власні знання та досвід. Вра-

ховуючи сучасні вимоги медичної освіти стосовно інтерактивного навчання, проведення таких конференцій реалізує один із таких видів педагогічного процесу – навчання на основі практики.

Одним з інформативних та перспективних напрямків навчального процесу на кафедрі з застосуванням телекомунікаційних технологій є участь викладачів і слухачів в проведенні тематичних міжнародних Інтернет-конференцій, мета яких представити свій власний досвід в діагностиці і лікуванні захворювань нервової системи та залучити фахівців інших країн представити свій погляд на проблему. Велике значення такого спілкування в тому, що є можливість одночасного обговорення наукової проблеми чи особливостей клінічного випадку в режимі on line.

Принципово важливим ми вважаємо на фоні викладання основних розділів за фахом показати курсантам клінічні розробки та основні досягнення кафедри в галузі неврологічної науки. Відповідно до цього кафедра знайомить слухачів з основними напрямками наукових розробок кафедри, серед яких:

- діагностика метаболічних порушень при епілепсії,
- диференційована нейрометаболічна терапія епілепсії,
- особливості імунологічних порушень у хворих з артеріальною гіпотонією,
- алгоритм корекції імунологічних і гормональних порушень у хворих з артеріальною гіпертензією,
- комплексна програма діагностики емоційно-поведінкових розладів у підлітків з мозковою дисфункцією,
- комплексна програма реабілітації підлітків з емоційно-поведінковими й особистісними розладами та мозковою дисфункцією (медикаментозне лікування, психотерапевтична та медико-психологічна допомога).

Висновок. Сучасний рівень викладання згідно з вимогами Болонського процесу здебільшого визначається наявністю відповідної клінічної бази, яку оснащено сучасним обладнанням і яка має достатню кількість хворих даного профілю. Процес викладання має включати інноваційні методи навчання. Обов'язковим моментом викладання є ознайомлення слухачів з науковими розробками кафедри. Такий інтегративний підхід підвищить ефективність процесу проведення післядипломної медичної освіти.

Література

1. Медична освіта у світі та в Україні : навчальний посібник. / [Ю. В. Поляченко, В. Г. Передерій, О. П. Волосовець та ін.]. – К. : Книга плюс, 2005. – 383 с.
2. Кредитно-модульна система організації навчального процесу в додипломній підготовці лікарів-педіатрів : досвід та проблеми / В. Ф. Москаленко, В. Г. Майданник,

О. Л. Ковальчук [та ін.] // Педіатрія, акушерство та гінекологія. – 2008. – № 1. – С. 5–9.

3. Атестація лікарів як логічний етап безперервного професійного розвитку / О. М. Хвисьок, В. Г. Марченко, К. І. Бодня [та ін.]. // Проблеми сучасної мед. науки та освіти. – 2010. – № 1. – С. 15–19.